

กระแสดึกษาในมิติภาวะผู้นำทางสาธารณสุข

A Study of Public Health Leadership Dimensions

ศิริณี คำอุ

Siranee Khamou

โรงพยาบาลขอนแก่น

Khon Kaen Hospital, Thailand

Corresponding author. Email: siraneekhumou@gmail.com

(Received: March 1, 2025; Revised: March 15, 2025; Accepted: March 18, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะและบทบาทของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ ผู้นำในมิติสาธารณสุข ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดภาวะผู้นำทาง สาธารณสุขซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสาร การตัดสินใจเชิงหลักฐาน การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้าง เครือข่ายและความร่วมมือ ความสามารถในการจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข ความรับผิดชอบต่อสังคมและจริยธรรม การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณสุข ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายและโครงการ ที่เน้นการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น การจัดตั้งสถานีนอมนัยในชนบท การส่งเสริมการป้องกันโรค และ การพัฒนาสุขภาพจิตผ่านโครงการที่เข้าถึงชุมชน นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้บุกเบิกการนำเทคโนโลยี Telemedicine มาใช้ใน ระบบสุขภาพไทยเพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการเข้าถึงบริการ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบสุขภาพไทยทั้งในระดับประเทศและระดับ นานาชาติ รวมถึงเป็นแบบอย่างของผู้นำที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพให้ยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; คุณลักษณะ; ภาวะผู้นำทางสาธารณสุข

Abstract

This article focuses on examining the characteristics and leadership roles of Professor Dr. Krasae Chanawongse, a prominent public health leader who has significantly contributed to the development of Thailand's health system. The study applies the conceptual framework of public health leadership, which includes: clear vision and strategic direction, effective communication, evidence-based decision-making, change leadership, network and collaboration building, emergency management capabilities, social accountability and ethics, and public health policy advocacy. Professor Dr. Krasae played a vital role in promoting policies and initiatives aimed at reducing health disparities, such as establishing rural health stations, promoting disease prevention, and advancing mental health through community-based programs. Additionally, he pioneered the adoption of telemedicine technology in the Thai health system to enhance service accessibility and efficiency. The study highlights that Professor Dr. Krasae's leadership has driven transformative changes in

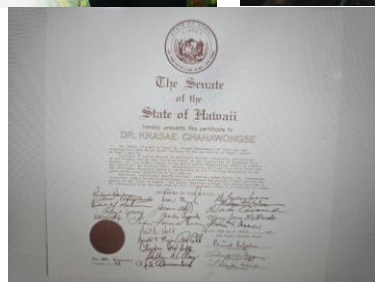
both national and international public health systems, and serves as an exemplary model of leadership that can be adapted in other contexts to foster sustainable health system development.

Keywords: leadership; characteristics; public health leadership

1. บทนำ

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ระบบสาธารณสุขต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากขึ้น ตั้งแต่การจัดการโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ไปจนถึงการจัดการปัญหาสุขภาพจิต การมีผู้นำที่มีคุณภาพและวิสัยทัศน์ชัดเจน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถผลักดันให้ระบบสาธารณสุขสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กุหลาบ ปุริสาร, 2562; Goleman, 2000) บทบาทสำคัญของผู้นำในมิติสุขภาพ จึงมุ่งเน้นที่การกำหนดและดำเนินนโยบาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (WHO, 2020) การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน (Ginter et al., 2018) และการลดช่องว่างทางสุขภาพระหว่างกลุ่มประชากรต่าง ๆ และสร้างระบบสุขภาพที่เท่าเทียมและยั่งยืน (Nort house, 2021)

หนึ่งในบุคคลที่มีบทบาทสำคัญทางสาธารณสุขของประเทศไทย คือ ศ.ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ หรือที่รู้จักกันในนาม "หมอแมกไซไซ" ท่านเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลง ของวงการสาธารณสุขทั้งของประเทศไทย และนานาชาติ เป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำสูง จนได้รับรางวัลการันตีมากมาย อาทิ รางวัลแพทย์ชนบทดีเด่น (คนแรก) จากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล (พ.ศ. 2515) รางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชน จากมูลนิธิรามอน แมกไซไซ ประเทศฟิลิปปินส์ (พ.ศ. 2516) รางวัลนักสาธารณสุขดีเด่นระหว่างประเทศ (Ralph Sacks Prize) จาก Western Consortium in Public Health ประเทศสหรัฐอเมริกา ย่อมเป็นนักสาธารณสุขดีเด่นระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2529) รางวัลศิษย์เก่าดีเด่นจากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล (พ.ศ. 2536) รางวัลมหิตลหายากรจากสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ. 2538) รางวัลศิษย์เก่าดีเด่น (ในรอบ 70) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2547) รางวัลนักทรัพยากรมนุษย์ดีเด่นแห่งประเทศไทย โดยสถาบันทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2556) และล่าสุดกับรางวัลปูชนียแพทย์จากแพทยสภา (พ.ศ. 2559) เป็นต้น

แนวคิดและการปฏิบัติของท่านสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะผู้นำ ที่สามารถนำพาองค์กรผ่านสถานการณ์ที่ซับซ้อน และมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบสุขภาพ (กุหลาบ ปุริสาร, 2560; owell & Avolio, 1992) ภาวะผู้นำของท่านไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสามารถในการจัดการและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังรวมถึงการสร้างเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน (กุหลาบ ปุริสาร, 2562; Dubrin, 2007) ตัวอย่างสำคัญของความเป็นผู้นำของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์ คือการริเริ่มโครงการที่เน้นการสร้างควมเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในพื้นที่ชนบท ท่านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ห่างไกล และผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนที่สามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุม (กุหลาบ ปุริสาร, 2562) การดำเนินการเช่นนี้สะท้อนถึงภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ซึ่งมุ่งเน้นการวางแผนระยะยาวเพื่อสร้างระบบสุขภาพที่ยั่งยืน บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาคุณลักษณะและบทบาทของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์ ในการพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศไทย โดยใช้กรณีศึกษาและการวิเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุข ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทอื่นได้

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุข ของศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์

2.2 เพื่อวิเคราะห์บทบาทของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์ ในการผลักดันนโยบายและโครงการด้านสาธารณสุขที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. วิธีการศึกษา

โดยการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุข และผลงานท่าน ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์ จากเอกสารตำรา และการสืบค้นข้อมูลจากวารสาร ฐานข้อมูลต่างๆ website online รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่ (Content analysis)

4. ผลการศึกษา

4.1 คุณลักษณะภาวะผู้นำในมิติสุขภาพของ ศ.นพ.กระแส ชนวงค์

ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแส ชนวงค์ เกิดที่อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ในครอบครัวชาวนาที่ยากจน ในวัยเด็กต้องดิ้นรนทำงานด้วยการเดินขายน้ำที่สถานีรถไฟเพื่อส่งตัวเองเรียนหนังสือมาตั้งแต่อายุ 13 ปี แต่ในที่สุดก็สามารถจบการศึกษาจากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลในปี พ.ศ.2503 แต่แทนที่จะประกอบอาชีพในเมืองหลวงอย่างสุขสบาย ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแส ชนวงค์ กลับอุทิศตัวโดยใช้วิชาชีพเพื่อดูแลรักษาประชาชนที่ยากจนในชนบทห่างไกล โดยหลังจากจบการศึกษานายแพทย์กระแสก็ได้กลับไปบ้านเกิดเพื่อตั้งสถานพยาบาลแห่งแรกในอำเภอพล ซึ่งแต่เดิมไม่มีหมอหรือสถานพยาบาลใดๆ มาก่อน นายแพทย์กระแสเป็นผู้เริ่มต้นบุกเบิกการรักษาพยาบาลประชาชนที่ยากจนในอำเภอพล โดยบุกเบิกทำทุกอย่าง ตลอดจนได้ชักชวนให้ ข้าราชการ ชาวบ้าน และพ่อค้าในท้องถิ่น ช่วยกันสนับสนุนการตั้งสถานพยาบาลแห่งนี้ ผลงานจากการอุทิศตัวของนายแพทย์กระแสได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวาง และนายแพทย์กระแสได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชนในปีพ.ศ. 2516 ผลการศึกษาภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุขของ ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนวงค์ อธิบายได้ดังนี้

4.1.1 ภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุข (Public Health Leadership)

แนวคิดภาวะผู้นำทางด้านสาธารณสุข พัฒนามาจากทฤษฎีภาวะผู้นำทั่วไป ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของการสาธารณสุข โดยมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแนวคิดนี้ หนึ่งในนั้นคือ

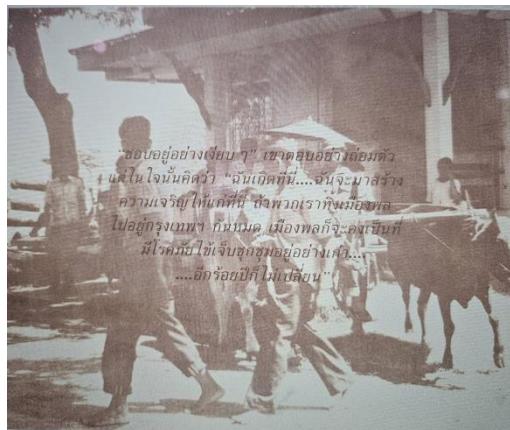
Bernard M. Bass ผู้พัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) ในปี 1985 ซึ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงในองค์กร ทฤษฎีนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในด้านสาธารณสุขเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แนวคิดภาวะผู้นำทางสุขภาพยังได้รับการพัฒนาผ่านการวิจัยและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขทั่วโลก โดยมีการนำทฤษฎีภาวะผู้นำต่าง ๆ มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความท้าทายเฉพาะในด้านสุขภาพ สรุปองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- 1) มิวส์ทัศน์และกลยุทธ์ (Vision and Strategy) ผู้นำด้านสาธารณสุขต้องสามารถกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและวางแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการพัฒนาสุขภาพของประชาชน (Green et al., 2015)
- 2) ความสามารถในการสื่อสาร (Communication Skills) ภาวะผู้นำด้านสาธารณสุขต้องอาศัยทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Rowitz, 2014)
- 3) การตัดสินใจเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Decision Making) การใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และงานวิจัยมาสนับสนุนการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาวะผู้นำมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Brownson et al., 2018)
- 4) การบริหารจัดการทรัพยากรและบุคลากร (Resource and Workforce Management) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ให้เพียงพอ ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ระบบสาธารณสุขดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gebbie et al., 2013)
- 5) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leadership) การนำพาองค์กรให้สามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นบทบาทสำคัญของผู้นำด้านสาธารณสุข (Kotter, 2012)
- 6) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ (Collaboration and Partnership) ผู้นำต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ยั่งยืน (Wright et al., 2016)
- 7) ความสามารถในการจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข (Crisis and Emergency Management) การรับมือกับโรคระบาดหรือภัยพิบัติทางสุขภาพต้องอาศัยการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ (Reynolds & Seeger, 2016)
- 8) ความรับผิดชอบต่อสังคมและจริยธรรม (Ethical and Social Responsibility) ผู้นำสาธารณสุขต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงจริยธรรมและความเป็นธรรมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อประชาชนทุกกลุ่ม (Beauchamp & Childress, 2013)
- 9) การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณสุข (Public Policy Advocacy) การสนับสนุนและผลักดันนโยบายด้านสุขภาพที่เหมาะสมเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำในภาคสาธารณสุข (Mason et al., 2020)

4.1.2 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำในมิติสาธารณสุข ในบริบทของ ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์กระแส ชนวงค์

1) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ท่านเป็นผู้นำที่มีการประพฤติปฏิบัติตัวที่ดี ทำงานโดยมุ่งผลประโยชน์ขององค์กร สังคมส่วนรวม และประเทศชาติเป็นสำคัญ ท่านเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่หายากในสังคมปัจจุบัน รักศักดิ์ วัฒนพานิช อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ กล่าวถึงความประทับใจที่มีต่อศ.ดร.นพ.โกระแสว่า ท่านอาสาทำทุกอย่างหากเป็นการกระทำเพื่อประชาชน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับแพทย์เป็นวิทยาทาน โดยไม่รับค่าตอบแทนใดๆ คุณหมอบริการผู้มองการณ์ไกล ว่าสุขภาพของชาชนบทยังต้องดีขึ้น สิ่งใดที่ตนสามารถเสียสละให้ส่วนรวมได้คุณหมอมจะทำทันที ท่านให้ความรู้แก่ประชาชน โดยการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเป็นผู้นำชุมชน ให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู หรือแม้กระทั่งคนถีบสามล้อด้วยตัวของท่านเอง นอกจากนั้นคนไข้ทุกคนของคุณหมอเปรียบเสมือนคนในครอบครัวของท่านเอง ท่านจะไม่พูดถึงเงินตราเลย ขอให้คนไข้หายป่วยคุณหมอก็สุขใจแล้ว ชาวอำเภอพลตระหนักข้อนี้เป็นอย่างดีจึงตั้งสมญานามนี้

ว่า “คุณหมอพ่อพระ” (กุหลาบ ปุริสาร, 2567) วิลาส มณีวัต คอลัมนิสต์ชื่อดัง จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (2516) อ้างถึงในหนังสือภาวะผู้นำทรงพลังสโตร์หมอกระแส “จากสุขลาสู่อาเซียน” เขียนบทความถึง ศ.ดร.นพ.กระแส ว่า “นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์ คือพ่อพระของชาวเมืองพล ชาวบ้านรักประดุจพ่อ ชุมชนไทยยังไม่สิ้นคนดี...คนที่เกิดมา เพื่อจะสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นชนบท...คนซึ่งรักเมืองไทยและคนไทย”

2) มีความสามารถในการสื่อสารที่ยืดเยื้อและเป็นเลิศ ท่านเป็นคนที่สามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสต่างๆ มีความชัดเจนทั้งการพูดและการเขียน สามารถโน้มน้าวให้อีกฝ่ายยอมรับสนับสนุนในสิ่งที่เสนอได้ (กุหลาบ ปุริสาร, 2562) ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลิกภาพของท่านเป็นคนเรียบง่าย ประณีประนอม ไม่ก้าวร้าว มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และจะกล่าวชื่นชมผู้ร่วมงานในระหว่างประชุมหรือการพบปะเจรจาในทางส่วนตัวอยู่เสมอ เป็นผู้ทำโอกาสศึกษาคน พยายามเข้าใจเหตุผล อารมณ์ความรู้สึกของคน และมีความจริงใจกับเพื่อนร่วมงาน เป็นผู้พยายามศึกษาวิเคราะห์และประเมินพฤติกรรมส่วนตัวของคู่สนทนาอยู่เสมอเป็นคนใจเย็น ยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ เป็นสุภาพบุรุษ มองศัตรูคือมิตรที่ยังไม่มีเวลาจับเข้าคุกกัน (สรุ หนองสองห้อง, 2548) คุณลักษณะที่โดดเด่นของคุณหมอกระแสคือท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น “คุณหมอพูดเสมอว่า ก่อนการสื่อสารต้องรู้จักฟัง ผู้นำต้องมีความสามารถในการสื่อสาร โดยเฉพาะการฟัง เนื่องจากอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำงานคือการรับฟัง ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้รับฟังอย่างตั้งใจ ไม่ออกคำสั่ง ไม่ชอบสั่งการ เมื่อเราพูดเราจะรู้เฉพาะสิ่งที่เราพูด แต่เมื่อเราฟังเราจะรู้สิ่งที่เราไม่รู้ ผู้นำจะต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจคนที่เรานำ เพื่อรับฟังปัญหาตลอดจนความคิดเห็นต่าง และคอยเป็นที่ปรึกษาในการแก้ปัญหา ปรับปรุงการทำงาน ให้สัมฤทธิ์ตามจุดหมาย (รัฐกร วงศ์นิวัตร, 2565)

3) การตัดสินใจเชิงหลักฐาน ด้วยแนวทางการตัดสินใจที่ยึดหลักฐานเชิงประจักษ์ ท่านได้เน้นการใช้ข้อมูลและหลักฐานที่ชัดเจน ในการวางแผนและดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม จากการศึกษาของกุหลาบ ปุริสาร (2562) พบว่าคุณหมอ กระแส ชนะวงศ์ มีภาวะผู้นำที่ทรงพลัง ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากความบังเอิญ แต่เป็นผลมาจากการทำงานอย่างหนักตลอดชีวิต ท่านมีความสามารถในการค้นหาเป้าหมายที่ชัดเจนให้กับตนเอง และใช้ชีวิตอยู่กับเป้าหมายนั้นทุกวัน นอกจากนี้ ท่านยังตระหนักถึงตนเองและผู้อื่นอย่างสมบูรณ์ ทั้งในด้านความคิด จิตใจ ร่างกาย และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของผู้นำที่ทรงพลัง ที่ต้องอาศัยการตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐานและข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

4) เป็นนักบริหารจัดการทรัพยากรและบุคลากร ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแส ชนวงค์ มีวิสัยทัศน์

ในการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ผลักดันนโยบายการกระจายบริการสุขภาพสู่พื้นที่ชนบท โดยผลักดันให้มีการจัดตั้งสถานอนามัยในพื้นที่ชนบท รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ห่างไกล ตัวอย่างที่ชัดเจนคือโครงการ “สถานอนามัยเคลื่อนที่” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระหว่างประเทศอย่างองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2020) เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในกลุ่มประชากรที่ยากจนและด้อยโอกาส

5) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีมงานและผู้ตาม

โดยเฉพาะในการกระตุ้นให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทในการพัฒนาสุขภาพชุมชน ท่านเป็น “เพชรน้ำหนึ่ง” ในมุมมองของศาสตราจารย์พินล กลกิจ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นอาจารย์ของคุณหมอกระแส ได้เขียนถึงความเป็น “หมอชนบท” และความเป็นเพชรเม็ดงามของคุณหมอว่า “มหาวิทยาลัยขอนแก่น” ได้ตั้งคณะแพทย์ขึ้นมา ได้พยายามสร้างและปรับปรุงหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นหมอบู๊ตที่แข็งแกร่งทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติ เพื่อรักและเข้าสู่ชนบทเช่นคุณหมอกระแส” นั้นย่อมแสดงถึงรูปแบบการปฏิบัติของคุณหมอถือ เป็นแรงบันดาลใจให้กับดวงการแพทย์และเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับหมอในอนาคตที่มีได้รังเกียจชนบท อันเป็นรากเหง้าของสังคมไทย เปรียบประดุจ “ทองคำที่บริสุทธิ์” แม้จะอยู่ในพื้นที่ทุรกันดารที่ย่อมรักษาธาตุแท้ความเป็นทองคำไว้ได้ เป็นมุมมองของ พล.ต.ต.ทวีศุภตะบุตร ที่มีต่อคุณหมอ กระแส ชนวงค์โดยบอกว่า “ฉันใดก็ตาม บุคคลที่มุ่งแต่กระทำความดี มีวิริยะและอดุสาหะเน้นอุดมการณ์ แม้จะประกอบการทำงานในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลความเจริญก็ย่อมได้รับเกียรติคุณตามผลแห่งการกระทำนั้น” พญ.สุพัฒนา บุญยานิตย์ ได้เขียนไว้ในบทความ อนุสรณ์แห่งความรักและศรัทธา นายแพทย์ ดร.กระแส ชนวงค์ นักบริหารสาธารณสุขสรุปได้ว่า “ในขณะที่ท่านสมัครมาเป็นแพทย์ที่เทศบาลเมืองพล ซึ่งเป็นแพทย์ปริญาคนแรกที่ให้บริการแพทย์แผนปัจจุบันที่ประชาชนในละแวกนั้นไม่เคยได้รับมาก่อน ผู้คนต่างหวั่นไหวมารับบริการทั้งคนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง จากสภาพสุขภาพที่เกาทรุดโทรมรองรับผู้มารับบริการได้ไม่เพียงพอ ได้พยายามปรับปรุงซ่อมแซมหลายครั้งแต่ยังไม่ดีขึ้น ท่านได้ใช้ขัจงให้ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน สละเงินคนละ 1 บาท เพื่อช่วยสร้างสถานบริการให้แพทย์สามารถให้บริการประชาชนผู้ซึ่งส่วนใหญ่ยากจน ได้ตลอด 24 ชั่วโมง จนสามารถสร้างสถานบริการที่ดีกว่าสถานอนามัยขึ้น 1 สำเร็จ (รัฐกร วงศ์นิวัตร, 2565) ท่านเป็นดังเช่น “ทองคำที่บริสุทธิ์” การสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชน จนสามารถสร้างสถานอนามัยขึ้นหนึ่งราคาดหลายล้านบาทโดยไม่พึ่งงบประมาณแผ่นดิน ได้ชี้ให้เห็นถึงภาวะผู้นำที่โดดเด่นของคุณหมอคือ การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นจนเกิดผลดีแก่ประชาชนนับแสนคน ซึ่งคุณหมอได้ทุ่มเทร่างกาย แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างแท้จริง สมกับรางวัลแมกไซไซ อันทรงเกียรติที่ได้รับ (สุรน ชื่นสมจิตต์ อ้างในกุหลาบ บุริสาร, 2567)

6) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ ด้วยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของท่านในด้าน

สาธารณสุขระหว่างประเทศ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. นายแพทย์กระแส ชนวงค์ ได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสุขภาพของประชาชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน (ASEAN Institute

for Health Development) ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาสุขภาพในภูมิภาคอาเซียนโดยความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค ได้มีส่วนร่วมในโครงการวิจัยนานาชาติ เช่น โครงการพัฒนาวัคซีนป้องกันโรคไข้เลือดออกร่วมกับสถาบันวิจัยในยุโรปและเอเชีย ซึ่งเป็นก้าวสำคัญในการสร้างความร่วมมือทางการแพทย์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้รับเชิญให้เป็นที่ปรึกษาด้านนโยบายสาธารณสุขในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนามและกัมพูชา เพื่อช่วยพัฒนาระบบสุขภาพในภูมิภาค (Heifetz, Grashow, & Linsky, 2009) ท่านได้มีส่วนร่วมในโครงการสาธารณสุขระหว่างประเทศหลายโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะผู้ก่อตั้งและประธานกรรมการมูลนิธิริรักษ์ไทย (CARE International Thailand) ซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นการพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศไทย โดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งรางวัลที่ท่านได้รับ รางวัลนักสาธารณสุขดีเด่นระหว่างประเทศจาก Western Consortium in Public Health ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2529 เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นและผลงานที่โดดเด่นในด้านสาธารณสุขระดับนานาชาติ

7) ความสามารถในการจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข ด้วยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของท่าน ศ.ดร.นพ.กระแส ได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขของประเทศไทย โดยเฉพาะในฐานะประธานกรรมการมูลนิธิเตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (Asian Disaster Preparedness Center: ADPC) ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการรับมือกับภัยพิบัติ หนึ่งในผลงานที่โดดเด่นคือการจัดทำเอกสารชุด "พร้อมรับมือปรับตัวต่อภัยพิบัติอย่างสร้างสรรค์ เพิ่มพลังให้ชุมชน" ซึ่งรวบรวมประสบการณ์และบทเรียนจากโครงการต่าง ๆ ของ ADPC ในการเสริมสร้างความพร้อมรับมือภัยพิบัติในประเทศไทย (Asian Disaster Preparedness Center [ADPC], 2015) นอกจากนี้ ท่านยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการจัดการสาธารณสุขของประเทศไทย โดยเน้นการลดความเสี่ยงและการเตรียมความพร้อมในระดับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Prevention Web, 2013)

8) มีความรับผิดชอบต่องานและจริยธรรม แพทย์หญิง สุพัฒนา บุญญานิตย์ ได้เขียนบทความพร้อมยกคำกล่าวที่คุณหมอกระแสนเคยกล่าวไว้ว่า “ในประเทศไทยมีคนไทย 90 เปอร์เซ็นต์มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเทศบาล ฉะนั้นคำว่า คนไทย ส่วนใหญ่คือคนบ้านนอก แต่บริการสาธารณะต่างๆ ของรัฐนั้น คนชนบทไม่ค่อยได้รับ เราขัดแย้งบริการการแพทย์แต่เพียงการแพทย์ชั้นสองให้แก่เขา ทั้งที่บรรพบุรุษของเราก็ได้หลังเลียดทาแผ่นดินและพลีชีพเพื่อรักษาเอกราชให้พวกเราเท่าๆกับบรรพบุรุษของเรา” ซึ่งท่านมีความมั่นใจและมุ่งมั่นศรัทธาในตัวเองว่า ท่านจะต้องทำให้คนชนบทเข้าถึงการแพทย์ที่ทันสมัย ด้วยแรงกตัญญูต่อถิ่นกำเนิดท่านได้กลับมาทำงานที่อำเภอบ้านเกิดคือ อำเภอพล และเป็นผู้บุกเบิกงานแพทย์เพื่อชนบทอย่างแท้จริง การที่คุณหมอกระแสนทำสำเร็จ ก็เพราะได้แสดงให้เห็นประชาชนเห็นว่า ท่านเป็นคนเช่นไร ทำเพื่อผู้อื่นโดยสุจริตใจ คนไข้ไม่ว่ายากจนเพียงใด จะมาเรียกร้องในยามวิกาล หรือปรับทุกข์ด้วยความเชื่อถือศรัทธาทันทีออกเหนือจากความเป็นหมอ คุณหมอกระแสนยินดีรับฟังและเต็มใจให้ความช่วยเหลือเสนอ(รัฐกร วงศ์นิวัตร, 2565) นั่นทำให้ท่านได้แรงศรัทธาจากประชาชน และจากผู้นำชุมชน จนได้รับการยกย่องให้คุณหมอเป็น “คำครองเมือง” คุณสุเทพ สนธิประสาธต์ อดีตเทศมนตรีตำบลเมืองพล กล่าวว่า “คุณหมอเริ่มรับงานอาสา ในตำแหน่งหมอบ้านนอก คุณหมอต้งงานหามรุ่งหามค่ำ เป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มที่ดีและใหม่เสมอ จนกระทั่งคณะผู้บริหารเทศบาลในยุคนั้นเห็นดีเห็นชอบและให้การสนับสนุน คุณหมอมพยายามสร้างผลงานรวมพลังคนในการระดมทุนจากแรงศรัทธาของประชาชนแทบทั้งสิ้น จนสามารถสร้างเป็นตึกอำนวยการของสถานอนามัยชั้นหนึ่ง คุณหมอได้รับเกียรติจากกรมอนามัย ตั้งให้เป็นผู้อำนวยการศูนย์อนามัยแม่และเด็กชุมชนที่ 41 กรมอนามัยได้มอบหมายงานสำคัญระดับชาติมาให้คุณหมอ คือ งานวางแผนครอบครัวในเขตชนบท และงานนี้เป็นผลที่น่าพึงพอใจ คุณหมอได้รับรางวัล นายแพทย์ตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นของประเทศไทยจากแพทย์สภาแห่งประเทศไทย ซึ่งนายแพทย์น้อยคนนักจะได้รับเกียรติอันสูงส่งนี้ (กุหลาบ ปุริสาร, 2567)

9) บทบาทในการผลักดันนโยบายและโครงการด้านสาธารณสุขที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแสน วงศ์ ท่านสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงในระบบสาธารณสุขไทยอย่างยั่งยืน ความสามารถในการสร้างความไว้วางใจและแรงบันดาลใจให้กับทั้งบุคลากรและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้ภาวะผู้นำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ดังนี้

9.1) ผลักดันนโยบายการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ท่านได้ผลักดันโครงการที่มุ่งเน้นการป้องกันโรค เช่น โครงการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งลดอัตราการตายจากโรคติดต่อในพื้นที่ชนบท นอกจากนี้ท่านยังส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผ่านการอบรมและให้คำปรึกษาในระดับชุมชน (กุหลาบ ปุริสาร, 2562)

9.2) ผลักดันนโยบายสุขภาพจิต ในช่วงที่มีความตึงเครียดจากวิกฤตเศรษฐกิจและโรคระบาด ศ.นพ.กระแสน ได้เสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์สุขภาพจิตระดับชุมชน เพื่อให้บริการคำปรึกษาและดูแลผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าหรือความเครียดสูง ตัวอย่างเช่น โครงการ “ใจเย็น” ซึ่งให้บริการผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และเครือข่ายอาสาสมัครในชุมชน (Northouse, 2021)

9.3) ผลักดันนโยบายการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระบบสาธารณสุข ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแสน วงศ์ เป็นผู้นำในการนำเทคโนโลยี Telemedicine มาใช้ในประเทศไทย เพื่อลดความแออัดในโรงพยาบาลและเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้ป่วย โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของ COVID-19 การใช้ Telemedicine ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถปรึกษาแพทย์ได้จากระยะไกล ลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ และเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลสุขภาพในสถานการณ์ที่มีทรัพยากรจำกัด (World Health Organization, 2020)

5. บทสรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์คุณลักษณะและบทบาทของ ศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแส ชนวงค์ ในมิติภาวะผู้นำทางสาธารณสุข ที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความไว้วางใจในหมู่บุคลากรและประชาชน ท่านมีวิสัยทัศน์ในการผลักดันการกระจายบริการสุขภาพไปยังพื้นที่ชนบท ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ และส่งเสริมสุขภาพในทุกมิติ ตัวอย่างสำคัญของความสำเร็จคือโครงการสถานีอนามัยเคลื่อนที่และการริเริ่มใช้ Telemedicine ซึ่งเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการในสถานการณ์วิกฤต ภาวะผู้นำของ ศ.นพ.กระแส ไม่เพียงแต่สร้างผลกระทบในระดับประเทศ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในความร่วมมือทางการแพทย์ระหว่างประเทศ โครงการต่าง ๆ ที่ท่านริเริ่มได้กลายเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้ภาวะผู้นำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม นอกจากนี้ แนวทางและปรัชญาการทำงานของท่านยังสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพให้มีความยั่งยืน บทสรุปนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศ.นพ.กระแส ชนวงค์ เป็นต้นแบบของผู้นำที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในด้านสุขภาพ และการศึกษาแนวทางภาวะผู้นำของท่านจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบสุขภาพในปัจจุบันและอนาคต ควรนำหลักคิดและภาวะผู้นำของศาสตราจารย์ ดร. นพ.กระแส ชนวงค์ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการพัฒนาดตนเอง การเรียนการสอน การทำงาน และการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

6. เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ ปุริสาร. (2560). ภาวะผู้นำที่เป็นเลิศ: กรณีศึกษาคุณหมอแมกไซไซ ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์กระแส ชนวงค์. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 7(1), 19-23.
- กุหลาบ ปุริสาร. (2562). ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ของ "คุณหมอแมกไซไซ". วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 9(1), 1-5.
- กุหลาบ ปุริสาร. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการนวัตกรรมผู้นำด้านการศึกษา. บรรยายเมื่อ วันที่ 21 ธันวาคม 2567.
- รัฐกร วงศ์นิวัตร. (2565). 85 ภาวะผู้นำแห่งอนาคต ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์กระแส ชนวงค์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ขอนแก่น, เอส. อาร์. ปรีณัติ แมสโปรดักชั่น จำกัด.
- Asian Disaster Preparedness Center. (2015). พร้อมรับปรับตัวต่อภัยพิบัติอย่างสร้างสรรค์ เพิ่มพลังให้ชุมชน. [cited 2025 Feb 16]. Available from <https://www.adpc.net/igo/category/ID938/doc/2015-vaq1Th-ADPC-empoweringcommthai.pdf>.
- Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2013). **Principles of biomedical ethics**. Oxford University Press.
- Brownson, R. C., Baker, E. A., Deshpande, A. D., & Gillespie, K. N. (2018). **Evidence-based public health**. Oxford University Press.
- Dubrin, A. J. (2007). **Leadership: Research Findings, Practice, and Skills**. Houghton Mifflin Company.
- Gebbie, K. M., Rosenstock, L., & Hernandez, L. M. (2013). **Who will keep the public healthy? Educating public health professionals for the 21st century**. National Academies Press.
- Green, L. W., Kreuter, M. W., & Deeds, S. G. (2015). **Health program planning: An educational and ecological approach**. McGraw-Hill.
- Heifetz, R., Grashow, A., & Linsky, M. (2009). **The practice of adaptive leadership: Tools and tactics for changing your organization and the world**. Harvard Business Review Press.

- Kotter, J. P. (2012). **Leading change**. Harvard Business Press.
- Mason, D. J., Gardner, D. B., Outlaw, F. H., & O'Grady, E. T. (2020). **Policy and politics in nursing and health care**. Elsevier Health Sciences.
- Northouse, P. G. (2021). **Leadership: Theory and practice (9th ed.)**. SAGE Publications.
- Reynolds, B., & Seeger, M. W. (2016). Crisis and emergency risk communication as an integrative model. **Journal of Health Communication**, 10(1), 43-55.
- Rowitz, L. (2014). **Public health leadership: Putting principles into practice**. Jones & Bartlett Learning.
- World Health Organization. (2020). **Health workforce leadership and management: Competencies, education and training**. WHO Press.